

Список джерел та використаної літератури

1. Боднарчук Ю.Ю. Музеєзнавство. / Ю.Ю. Боднарчук. – Вид-во ППШПак : Тернопіль. – 2012. – 228с.
2. Власюк Г. М. Музеєзнавство та архівна справах : навч.-метод, посіб. / Г. М. Власюк, О. Ю. Зосимович, М.В Хададова . – Житомир : ЖДПУ імені Івана Франка, 2006. – 56 с.
3. Востряков Л. Е., Культурная политика: концепции, понятия, модели. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cpolicy.ru/analytics/80.html>. – Назва з екрану.
4. Закон України «Про музей та музейну справу» від 1.01.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249/95-вр>. – Назва з екрану.
5. Історія екскурсійної справи в Україні: навч. посіб. / Федорченко В. К., Костюкова О. М., Дьорова Т. А. та ін. – К.: Кондор, 2004. – 150с.
6. Лорд Б. Менеджмент в музейном деле. / Б. Лорд, Г. Лорд. – М., 2002. – 211с.
7. Музеєзнавство [Текст] : навчальний посібник / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – К. : Знання, 2008. – 428 с.

УДК 025.5:023.4

І. С. Марків

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ БІБЛІОТЕКАРЯ

У статті висвітлюються важливі морально-психологічні риси бібліотекаря в умовах інформаційного суспільства.

Ключові слова: бібліотека, бібліотечний працівник, особисті якості.

Бібліотечна професіологія тісно пов'язана з психологією, адже вся система зв'язків у книгозбірні реалізується людиною. Спілкування між бібліотекарями, професійні норми, етика взаємодії із забезпечення технологічних процесів, безпосередній та опосередкований процес комунікації з користувачем – все це має психологічне навантаження. Самосвідомість працівників, відчуття важливості своєї роботи, самоповага і повага до колег створюють певний морально-психологічний клімат, від якого перебуває у прямій залежності якість та ефективність діяльності бібліотечних установ.

Робота бібліотекаря завжди високо цінувалася у суспільстві. Проте лише у 1970–80-ті рр. у бібліотечній справі починають використовувати досвід і знання, накопичені у психології. Увага зосереджувалася, насамперед, на доброзичливості бібліотекаря, його готовності допомогти, здатності сприймати потреби інших людей, умінні вести бесіду, володіти засобами як вербального, так і невербального спілкування тощо.

Питання формування особистих якостей, якими має володіти фахівець бібліотечної справи, всебічно розглядала відомий український бібліотекознавець А. С. Чачко. Вона визначила три основні напрями діяльності бібліотеки: бібліографування (створення бібліографічних посібників); бібліографічне обслуговування (доведення бібліографічної інформації до читачів); бібліотечно-бібліографічна орієнтація читачів, які неможливі без постійного підвищення кваліфікації персоналу. Вчена дослідила вплив психофізіологічних чинників на якість задоволення запитів читачів; була переконана, що інформаційний пошук вимагає витримки, цілеспрямованості, інтуїції, які ґрунтуються на знаннях, досвіді, гнучкості мислення [1, 102].

Російський бібліографознавець І. Г. Моргенштерн вважав, що бібліотечні працівники часто стикаються з недооцінкою їхньої праці. Хоча їй притаманна інтелектуальність, різноплановість, інтенсивність, негайна результативність і корисність. Для бібліографів характерні спокій, порядок, чіткість, вони цінують виробничий комфорт, налагоджену технологію, дотримання трудового режиму. Серед необхідних психологічних рис бібліотекаря вчений виокремлював такі: професійна пам'ять, здатність встановлювати зв'язки між явищами фізичного і духовного світу, людьми, документами, звичка бачити світ відображеним у творах друку та інших документах, впевненість у необхідності, соціальній цінності своєї праці. Бібліотечний працівник повинен бути об'єктивним, безпристрасним, мобільним (здатним переключатися з теми на тему), мати сучасні знання, евристичний склад мислення, викликати довіру, бути тактовним у спілкуванні з читачами і наполегливим у досягненні позитивного результату пошуку. Детально аналізуючи зміст професіограми бібліографа початку 1980-х рр., педагог зауважував, що в результаті автоматизації бібліографічних процесів виникають нові соціально-психологічні чинники бібліотечної професії [2, 16].

Не випадково ще у 1989 р. українські вчені Л. З. Амлінський і В. С. Бабич наголошували на необхідності поєднання комп'ютеризації і гуманізації бібліотечної освіти. Крім опанування комп'ютерними технологіями, бібліотечні спеціалісти повинні мати високу загальну культуру, яка є не лише найголовнішою загальнолюдською якістю, а й визначальною категорією професіоналізму діяльності. Без розвитку високої культури та пов'язаних із нею моральності, гуманізму, не може бути кваліфікованого бібліотекаря [3, 25].

Ці погляди вітчизняних вчених набувають особливої актуальності сьогодні з огляду на глобалізацію сучасного світу, певну стихійність і хаотичність формування інформаційного простору, загальне зниження суспільної культури, нівелювання моральних орієнтирів тощо.

Чимало західних дослідників також вважають, що робота у книгозбірні, безперечно, є складною інтелектуальною діяльністю. Американські психологи рекомендують бібліотекарям самостійне проведення тесту для самоконтролю свого ставлення до роботи з читачами. Тест може містити таке питання: як ви ставитесь до кожного нового читача? Варіанти відповідей: а) як до нової пригоди, б) як до досвіду пізнання, в) як до чинника роздратування і до чогось неприємного, г) як до роботи, яка повинна бути виконана.

Побудова стосунків із користувачами вимагає від бібліотечного персоналу певних навичок спілкування, вияву дружелюбності, відкритості, взаємності, толерантності, що дає змогу налагоджувати певні соціальні зв'язки. Відповідно, зарубіжні вчені підкреслюють, що, у той час, як сучасний світ стає дедалі безособовішим, у тих галузях, де знання дійсно має значення, люди цінуються більше, ніж будь-коли [4, 40].

Не можна не підмітити, що сьогодні персонал українських бібліотек перебуває у психологічному напруженні, викликаному різними факторами. Так, значна частина працюючого бібліотечного контингенту – це фахівці середнього віку, які й досі сприймають свою професію традиційно, що заважає їм розвивати у собі такі риси, як діловитість, цілеспрямованість, енергійність, підприємливість, готовність вчитися новому і незвичному. Особливо це стосується сільських бібліотекарів: деякі з яких не бачать перспектив розвитку бібліотечної справи через важке матеріальне становище своїх книгозбірень.

Згідно з психологічними опитуваннями, більшість спеціалістів українських бібліотек задоволені своєю роботою. Це пояснюється тим, що вони обирали професію за власним бажанням, тобто цілком свідомо віддавали перевагу не матеріальній вигоді чи кар'єрі, а спокійній роботі, пов'язаній зі спілкуванням із книгою та читачем, роботі, що приносить інтелектуальне задоволення та відчуття потрібності. Створюваний протягом багатьох років високий рівень культури бібліотечного обслуговування зіткнувся з вимогами сучасного суспільства, в основі якого економічно-ринкові відносини із суворими і жорсткими правилами. Цей конфлікт цінностей був і значною мірою залишається важким психологічним випробуванням для бібліотечних працівників. Далеко не кожен бібліотекар психологічно готовий до подібних перетворень, до ускладнення професійних вимог. У цих умовах важливо розкріпачити свідомість, звільнитися від стереотипів і подивитися на своє професійне призначення новим поглядом. До того ж загальнолюдські цінності, до яких звикли бібліотекарі, багато в чому допомагають їм ефективно працювати [5, 4].

Слід констатувати, що на сучасному етапі існує протиріччя між можливостями існуючої бібліотеки і запитамі інформаційного суспільства. Сьогодні книгозбірня переживає кризу як соціальний інститут. Кожна окремо взята бібліотека розвивається своїм власним шляхом, адже можливості у всіх схожі, проте не однакові (хтось зумів вистояти, знайти кошти на подальший розвиток, а хтось – ні). Ці та інші фактори не можуть не позначатися на особистості бібліотечного професіонала, на його морально-психологічному стані, впевненості у майбутньому, самосвідомості.

Психологічне напруження викликають і непередбачуваність та нерівномірність надходження запитів користувачів, потреба їх оперативного задоволення тощо. Бібліотекар постійно повинен бути відкритим для обміну досвідом із користувачем, уміти виявляти його реальні потреби і запити, а потім відповідати на них належним чином і своєчасно.

Слід відзначити і таку особливість роботи фахівців бібліотечної справи, як їх відносна самостійність у прийнятті рішень із пошуку джерел інформації,

виборі пріоритетів. Однак, у реальних умовах конкретної бібліотеки важливі джерела інформації не завжди доступні. Також даються взнаки й прогалини у довідково-бібліографічному апараті, його недосконалість та неузгоджені дії бібліотечної спільноти щодо формування сукупного довідкового ресурсу фондів бібліотек.

В умовах політичної і соціально-економічної нестабільності, наростання кризових явищ в економіці та інших сферах суспільного життя читачі можуть поводитися неадекватно, не завжди виявляють терпіння, толерантність. Як наслідок, бібліотекарі відчують розчарування, незадоволення, тобто перебувають у стані, який у літературі з психології називають «burn out» – стан соціально-психологічної та фізичної втоми, що призводить до депресії [4, 41].

Тому аналіз професійної діяльності бібліотекарів свідчить про необхідність вести діалог із користувачем, ставити запитання коректно і ненав'язливо, викликати довіру. Важливо вміти залагоджувати напружену ситуацію, розуміти і коригувати власний психологічний стан. Невід'ємним стає виховання у бібліотечних професіоналів стійкості до стресів, емоційної рівноваженості.

З огляду на все сказане вище, на нашу думку, у штаті великих бібліотек доцільно мати психолога або кімнату психологічного розвантаження.

І все-таки, при наданні інформаційних послуг працівники бібліотек отримують і позитивні враження, зокрема відчуття особистого морального задоволення від того, що було надано професійну практичну допомогу користувачам, вдалося задовольнити їхню особисту інформаційну потребу та посприяти розповсюдженню знань.

У 2012 р. київські студенти – читачі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, відповідаючи на питання «Яким повинен бути сучасний бібліограф?», зазначили: насамперед, – професійним і спокійним, а також кваліфікованим, уважним, турботливим, ерудованим, комунікабельним, привітним, доброзичливим, різнобічно розвиненим, сучасним, кмітливим, цілеспрямованим, відданим своїй справі, люб'язним, дружелюбним, обізнаним щодо потреб користувачів, завжди готовим допомогти [4, 41].

Крім того, фахівці провідних наукових бібліотек виділяють такі особисті якості, важливі для бібліотекарів при виконанні ними професійних обов'язків: високий інтелект, широкий світогляд, сумлінність, чесність, бібліотечний патріотизм, гнучкість та аналітичність мислення, вміння працювати, незважаючи на втому, переключатися з теми на тему, вміння виокремлювати головне, проникливість, уміння розуміти психологічний стан співрозмовника і, звичайно ж, любов до своєї справи.

Отже, і користувачі, і персонал книгозбірень, і відомі українські та зарубіжні вчені-бібліотекознавці надають великого значення особистим людським якостям бібліотечного працівника, які, поряд із професійними рисами, належать до важливих чеснот особистості у соціокультурній сфері діяльності.

Список використаних джерел

1. Чачко А. С. Библиотечный специалист: особенности труда и профессионализации: монография / А. С. Чачко. – 2-е изд. – К. : Наук. думка, 1986. – 192 с.
2. Моргенштерн И. Г. О профессии и личности библиографа / И. Г. Моргенштерн // Сов. библиогр. – 1983. – № 5. – С. 13–22.
3. Амлинский Л. З. Совершенствование подготовки библиотечных кадров в условиях автоматизированной библиотечной технологии / Л. З. Амлинский, В. С. Бабич; Об-во «Знание» УССР. – К., 1989. – 28 с.
4. Добко Т. Кадри довідково-бібліографічних служб у контексті вимог інформаційного суспільства / Т. Добко // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 5. – С. 35–44.
5. Соціологічні дослідження в бібліотеках: інформ.-аналіт. бюл. Вип. 28: Психологічний портрет сучасного бібліотекаря / уклад. О. О. Мастіпан; М-во культури України, Нац. парлам. б-ка України. – Київ: Нац. парлам. б-ка України, 2002. – 23 с.

The article highlights the important moral and psychological features of the librarian in the conditions of the information society.

Keywords: library, library worker, personal qualities.

В статье освещаются важные морально-психологические черты библиотекаря в условиях информационного общества.

Ключевые слова: библиотека, библиотечный работник, личные качества.

УДК 94 (437.1/2:477)

О. В. Стефанишин

УКРАЇНСЬКІ ФОНДИ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ У ПРАЗІ

Розглянуто історію становлення та основні напрями діяльності Слов'янської бібліотеки в Празі. Здійснено огляд українських фондів бібліотеки та визначено джерела їх наповнення на сучасному етапі. Проаналізовано стан українсько-чеських книгообмінних зв'язків.

Ключові слова: Слов'янська бібліотека, українські фонди, україністика, книгообмін, українсько-чеське співробітництво.

Слов'янська бібліотека при Національній бібліотеці Чеської Республіки у Празі із часу свого заснування і до сьогодні, залишається однією із небагатьох публічних спеціалізованих наукових книгозбірень у світі, фонди якої вміщують значну кількість славістичних матеріалів, у тому числі й українських.

Її становлення розпочалося у 1924 р. за ініціативи президента Т. Г. Масарика. У рамках російської акції чехословацького уряду, що